

The image shows the front cover of a book, bound in dark brown leather. The cover is adorned with an intricate, gold-tooled border. This border features a repeating pattern of stylized floral and foliate motifs, including acanthus leaves and small flowers, arranged in a symmetrical, repeating fashion. The central area of the cover is plain leather, with the title printed in white, uppercase, serif font. The overall appearance is that of a classic, high-quality leather-bound volume.

IŠ VILNIJOS DVARŲ
BIBLIOTEKŲ ISTORIJS

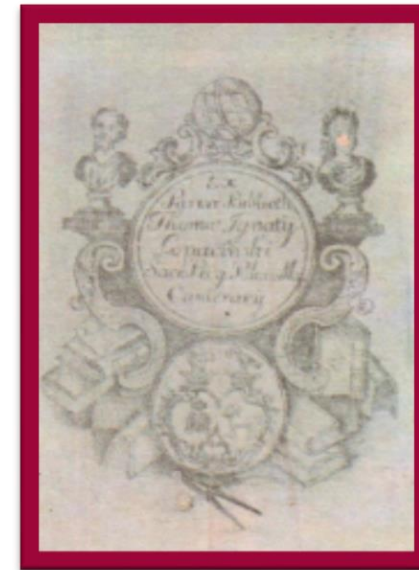
Knygų šviesa sklido iš dvarų

Dvarai Lietuvoje gyvavo kelis šimtmečius. Dvaras buvo ne tik ūkininkavimo forma, bet ir vienas svarbiausių kultūrinio gyvenimo centrų. Didikų rūmuose tarp sukauptų turtų buvo ir dvasinės vertybės. Beveik kiekvienas dvaras laikė garbės ir prestižo reikalu turėti biblioteką, nes tai buvo prabangos, išsilavinimo, gero skonio ir mados ženklas. Dvaro biblioteka buvo labai vertinama, knygos buvo ypatingai jrišamos, puošiamos.

Aristokratijos puoselėtą turtingą dvarų kultūrą dabar liudija tik jos fragmentai. Dvarų bibliotekų neišliko, jos yra mažai tyrinėtos, spaudoje nėra apibendrinančių darbų, rašyta nedaug. Šioje parodoje pateikiama informacijos iš spaudos apie kai kurias Vilniaus apylinkėse, taip pat Trakų, Šalčininkų ir Ukmergės rajonuose buvusių dvarų bibliotekas. Ne visų Vilnijos dvarų bibliotekų likimas yra žinomas, ne apie visas jas rašyta.

P. K. Bžostovskio ekslibrisas. XIX a. pab. Dailininkas nežinomas. Iliustracija iš kn.: Lietuvių ekslibrisas. – Vilnius, 1991, p. 12.

T. I. Lopacinskio ekslibrisas. Po 1778 m. Dailininkas nežinomas. Iliustracija iš kn.: Lietuvių ekslibrisas. – Vilnius, 1991, p. 10.

Kaip atrodė dvaro biblioteka

Dalis Lietuvos dvarų kultūrinių vertybių prarasta dar XIX a. (per 1812 m. karą, konfiskuojant dvarus po 1831 m. ir 1863 m. sukilimų), daug išgrobstyta, žuvo per Pirmąjį ir Antrąjį pasaulinius karus, dalį kilnojamųjų kultūros vertybių patys dvarininkai išvežė į kitas šalis, dalis pateko į valstybines įstaigas. Sovietinei valdžiai 1940–1941 m. likviduojant dvarus, buvo nacionalizuotos ir jų kultūros vertybės. Po Antrojo pasaulinio karo įvairios mokslininkų ekspedicijos buvo kreipiamos į kaimus, o ne į dvarus, nes jie nebuvo vertinami kaip kultūros paveldas. Nemažai knygų iš dvarų buvo sudeginta ir kitaip pražuvo.

Deja, bet dvarų bibliotekų Lietuvoje neišliko. Kaip atrodė dvarų bibliotekos galima pamatyti kitose šalyse, kur joms likimas nebuvo toks nuožmus.

Radvilų dvaro biblioteka Nieborove (Lenkija). 2020 m.
Nuotraukos Zitos Tiukšienės

Bibliotekų įranga

Literatūroje pasitaiko aprašymų apie tai, kaip buvo įrengtos dvarų bibliotekos.

Spintos, kuriose būdavo sudėtos knygos, buvo įvairaus dydžio, turėjo lentynas ir stalčius, kai kurias puošė iškilių istorinių asmenybių bronziniai biustai. Knygų spintos dažniausiai būdavo masyvios, erdvios, apačioje atrodydavo kaip spintelės ar komodos - čia buvo laikomi neformatuoti leidiniai (žurnalai ar užrašų knygelės, kurie nebuvo įrišti). Bibliotekose būdavo paveikslų, gaublių ir kt.

Kaip atrodė dvaro biblioteka galima pamatyti Šiaulių „Aušros“ muziejuje. 2021 m. Nuotraukos Lino Janulevičiaus

Vilnijos dvarų bibliotekos

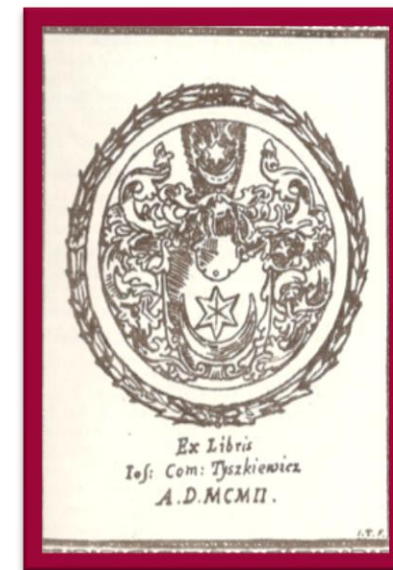
Beveik visi didesni dvarai turėjo meno dirbinių, paveikslų rinkinių, įvairių kolekcijų, aristokratų giminės saugojo archyvus. Vilniaus apylinkėse ir regione dvarų su juose įrengtomis bibliotekomis būta nemažai. Deja, jų likimas buvo negailestingas. Kaip ir visų kultūros vertybių, kauptų Lietuvos dvaruose, tik maža dalis bibliotekų turtų liko nepaliesta. Net nuotraukų beveik neišliko. Liko kai kurių bibliotekų knygų sąrašai, kai kurios knygos, užuominos spaudoje, amžininkų atsiminimuose. Daugiau rašyta apie grafų Kosakovskių, Tiškevičių, Marijono Pliaterio, dvarininkų Končių dvarų bibliotekas. Ne visų bibliotekų likimas yra žinomas, tik žinutės patvirtina faktus apie jose kauptus turtus.

Irena Peplovskā užrašo St. K. Kosakovskio prisiminimus. 1904 m. Iliustracija iš kn.: Grafų Kosakovskių albumas. – Kaunas, 2004, p. 68.

Grafų Tiškevičių bibliotekos

Tiškevičiai – labai sena ir didelę svarbą turėjusi, viena įtakingiausių Lietuvos giminių. Jie vykdė reikšmingas valstybines funkcijas, ėjo garbingas pareigas. Visą XIX a. Tiškevičiai buvo turtingiausi ir įtakingiausi žemvaldžiai buvusios LDK žemėse. Iš kartos į kartą perduodavo valdas ir turtus. Savo rezidencijose kaupė krašto ir atvežtines vertybes, šeimos relikvijas, kolekcijas. Dvaruose jie puoselėjo kultūrą – steigė bibliotekas, archyvus, išlaikė teatro trupes, orkestrus. Plačiau žinoma Tiškevičių Raudondvario (Kauno r.) dvaro biblioteka. Bet ir kituose dvaruose ši giminė turėjo bibliotekų.

Kairėje: Tiškevičių bibliotekos antspaudas. 1831–1915 m.
Dailininkas nežinomas. Nežinia, kurios Tiškevičių bibliotekos knygos ženklas. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 125.

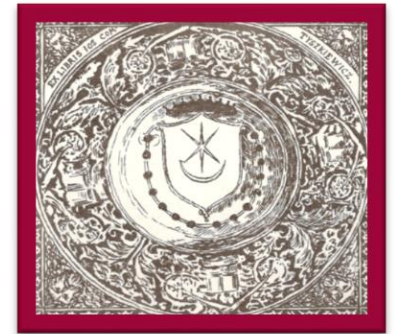
Dešinėje: Tiškevičius Juozas. Autoekslibrisas. 1902 m.
Dailininkas Juozas Tiškevičius. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 129.

Užutrakio (Trakų r.) dvaro biblioteka

Užutrakio rūmus 1898–1901 m. pastatydino grafo Juozapo Tiškevičiaus jauniausias sūnus Juozapas Tiškevičius (1868–1917). Užutrakio ordinacija paveldėjo Juozapo Tiškevičiaus vyriausiasis sūnus Andrius Tiškevičius (1899–1977), kuris iki 1940 metų buvo antruoju ir paskutiniu Užutrakio ordinatoriumi.

Iš rūmų vidaus aprašymo aiškėja, kad iš pirmojo aukšto holo laiptai vedė į antrąjį aukštą, kuriame, be kitos paskirties patalpų, buvo ir biliardo salė, sujungta su biblioteka. Užutrakio dvarą yra nemažai tyrinėjusi ir apie jį rašiusi istorikė Lilijana Narkovič.

Remdamasi įvairiais šaltiniais ji rašė, kad dvaro bibliotekoje buvo knygų lenkų, rusų, prancūzų kalbomis. Skaitymas dvare laikytas ne tik pramoga, bet ir pareiga. Vasarą knygų ir žurnalų būdavo pridėliota parke, altanose ir oranžerijoje. Užutrakio rūmų biblioteka buvo nedidelė. Liudininkai prisimena ten buvus vos kelis šimtus knygų, bet dvaro šeimininkai vertino knygų teikiamą reikšmę vaikų auklėjimui. Knygoms teiktas visuomenės švietimo vaidmuo, todėl grafienė laisvalaikiu mokė tarnų vaikus. Tiškevičių rezidencija Užutrakyje nebuvo labai liberali ir kiekvienam atvira. Grafas Juozapas, skirtingai negu jo broliai Antanas, Feliksas ir Vladislovas, nekviėtė mokslininkų dirbti bibliotekoje.

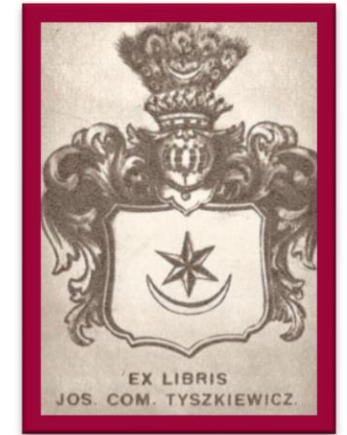
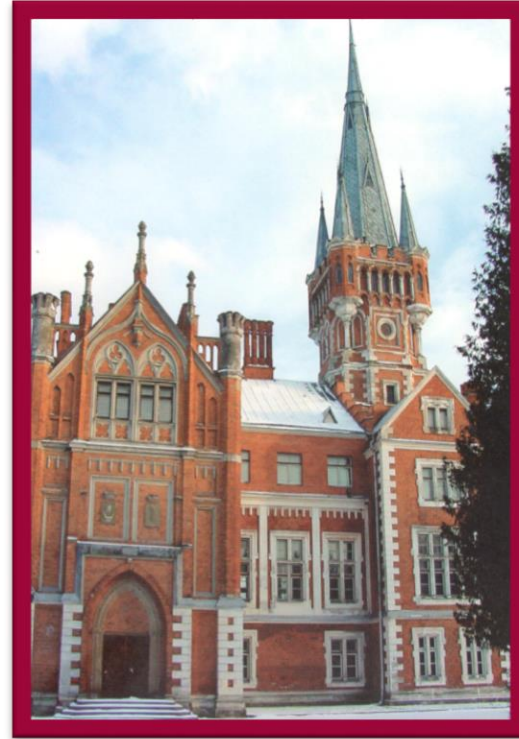

Viršuje: Užutrakio dvaro rūmai Galvės ežero krante. Nuotrauka Gintaro Abaravičiaus. Iliustracija iš kn.: Lietuvos dvarai. – Kaunas, 2007, p. 120.

Apačioje: Tiškevičius Juozas. Ekslibrisas. 1901 m. Dailininkas Juozas Tiškevičius. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygų ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 129.

Lentvario (Trakų r.) dvaro biblioteka

Nuo 1850 m. iki 1939 m. Lentvario apylinkės ir dvaras priklausė grafams Tiškevičiams, kurie 1855–1865 m. čia pasistatė anglų neogotikos stiliaus rūmus. 1891 m. dvarą paveldėjęs Vladislovas Tiškevičius rekonstravo rūmus, vėliau jie įgavo dabartinę angliškos gotikos išvaizdą. Paskutiniu dvaro savininku 1936 m. tapo grafas Steponas Eugenijus Marija Tiškevičius, kuris dvarą valdė iki 1939 m. Antrojo pasaulinio karo metu rūmai buvo apgadinti. Sovietmečiu rūmai kiek pakeisti, užstatytas trečiasis aukštas. Autentiškas rūmų interjeras neišliko, tačiau yra informacijos periodikoje, atsiminimuose. Rašoma, kad pirmame rūmų aukšte būta turtingos bibliotekos, vadintos *salon de lectur*, kurios sieninėse raudonmedžio spintose buvo sukaupta vertingų istorijos, meno ir beletristikos veikalų. Dalis vertingų kolekcijų dingo, kai 1915 m. buvo išvežta į Rusijos gilumą. Nuo 1917 m. Lentvario Tiškevičių archyvo ir bibliotekos likimas nežinomas.

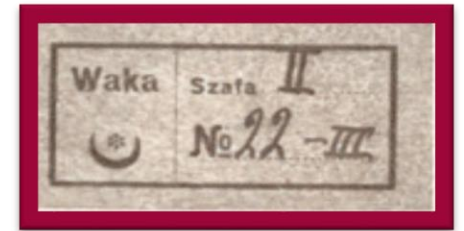

Kairėje: Lentvario dvaro rūmai. Nuotrauka Algimanto Babravičiaus. Iliustracija iš kn.: Lietuvos dvarai. – Kaunas, 2007, p. 50.

Dešinėje: Tiškevičius Juozas. Ekslibrisas. XIX a. pab. Dailininkas nežinomas. J. Tiškevičius (1869–1917) turėjo dvarus ir bibliotekas Vilniuje, Lentvaryje, Biržuose. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 128.

Trakų Vokės (Vilniaus m. sav.) dvaro biblioteka

Jau XIX a. pirmojoje pusėje Trakų Vokės savininku tapo Juozapas Tiškevičius (1805–1844). Po jo mirties dvarą paveldėjo Jonas Vitoldas Emanuelis (1831–1892). Dėl patriotinio angažuotumo – 1863 m. sukilimo rėmimo – jam neleista gyventi Vilniuje, todėl grafas gyveno netoliese esančioje Trakų Vokėje. Čia XIX a. 8-ąjį dešimtmetį buvo pradėtos rezidencijos statybos. Dvaro rūmai priminė karališkąją rezidenciją Varšuvos Lazenkose. J. V. Tiškevičius į šiuos rūmus perkėlė šeimos relikvijas, istorines vertybes, įsteigė biblioteką, sukaupe meno kolekciją. Vėliau Trakų Vokės dvarą paveldėjo sūnus Jonas Juozapas (1867–1903). Jonas buvo intelektualas. Jis kaupė ir rūpestingai gausino dvaro bibliotekos fondus. Biblioteka buvo antrajame aukšte. Ši reprezentacinė patalpa buvo puošta lipdiniais ir vertingais tapybos darbais. Čia buvo sukauptas gausus knygų lenkų ir prancūzų kalba rinkinys. Dvaras nukentėjo Pirmojo pasaulinio karo metais. Tiškevičių šeimai Trakų Vokės dvaras priklausė iki pat Antrojo pasaulinio karo. 1940 m. dvaras buvo smarkiai nuniokotas.

Viršuje: Trakų Vokės rūmai iš galinės fasado pusės. Nuotrauka Leono Jonio. Iliustracija iš kn.: Semaškaitė, Ingrida. Lietuvos pilys ir dvarai: istorijos ir legendos, architektūros bruožai. – Vilnius, [2005], p. 220.

Apačioje: Tiškevičių biblioteka Vokėje. Ekslibrisas. XIX a. pab. – XX a. pr. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 127.

Kairėnų (Vilniaus m. sav.) dvaro biblioteka

Kairėnų dvaras XIX a. pirmojoje pusėje turėjo nemažos reikšmės Vilniaus visuomeniniam ir kultūriniam gyvenimui. Tuo metu dvarą valdė grafai Darata ir Juozapas Lopacinskiai. Kairėnuose veikė teatras ir orkestras, buvo biblioteka. Lietuvos centriname istorijos archyve saugomas Kairėnų dvaro bibliotekos katalogas. Bibliotekoje būta nemažai literatūros apie teatro meną bei dramos kūrinių. Pagal bibliotekos katalogą, 1863 - 1880 m. joje buvo 6466 įvairių leidinių vienetai. Tai literatūra apie teatrą, muziką, religiją, žymiausių filosofų, dramaturgų veikalai, prozos, poezijos rinkiniai, raštai, antikinės tragedijos, komedijos, natos ir kt. Bibliotekoje buvo įvairiausių autorių knygų. Bibliotekos turtingumas liudija Lopacinskių šeimos išsilavinimą, estetines pažiūras.

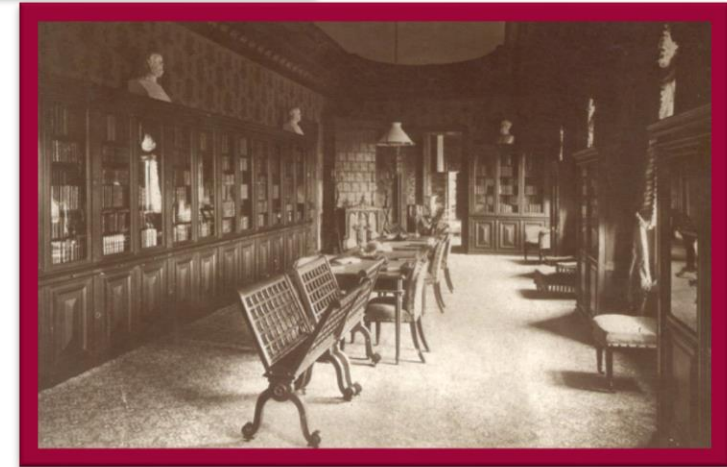
Viršuje: Restauruoti Kairėnų rūmai – buvusios dvaro arklidės. Nuotrauka iš leidyklos „Algimantas“ fototekos. Iliustracija iš kn.: Semaškaitė, Ingrida. Lietuvos pilys ir dvarai: istorijos ir legendos, architektūros bruožai. – Vilnius, [2005], p. 219.

Apačioje kairėje: Lopacinskis Ignotas Domininkas Pranciškus. Ekslibrisas, trafaretas. Prieš 1870 m. Dailininkas nežinomas. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 67.

Apačioje dešinėje: Lopacinskių biblioteka Kairėnuose. Antspaudas. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 68.

Verkių (Vilniaus m. sav.) dvaro biblioteka

Dvarą XVIII a. pastatė Vilniaus vyskupas Ignatas Masalskis pagal Lauryno Gucevičiaus ir Martyno Knakfuso projektus. Verkių centriniai rūmai buvo labai įspūdingi. Išliko tik centrinių rūmų aprašymai, paveikslai bei litografijos. Tai buvo monumentalūs rūmai. Įdomi šių rūmų istorija. Po vyskupo I. J. Masalskio mirties (1794 m.) dvaras atiteko jo dukterėčiai E. A. Masalskytei-de Linjė. Rūmai nukentėjo nuo Napoleono kareivių. 1816 m. buvo parduoti S. Jasinskiui, o 1839 m. Verkius įsigijo kunigaikštis Liudvikas Vitgenšteinas. Jis rekonstravo rūmus. Vitgenšteinų dvaras garsėjo kaip kultūros centras. L. A. Vitgenšteino laikais rūmuose buvo sukaupta didelė biblioteka, įvairios kolekcijos. Visa tai vėliau parduota, išgrobstyta, sunaikinta, ypač Pirmojo pasaulinio karo metais.

Viršuje: Verkių dvaro rytinė oficina. Nuotrauka Zigmanto Gudžinsko. Iliustracija iš kn.: Lietuvos dvarai. – Kaunas, 2007, p. 138.

Apačioje: Vitgenšteino bibliotekos interjeras (apie 1912–1914). Brolių Butkovskių fotografijos reprodukcija. Iliustracija iš kn.: Lietuvos dvarai. – Kaunas, 2007, p. 141.

Šalčininkų rajono dvarų bibliotekos

Šalčininkų rajone buvo žymių dvarų kultūros židinių. Vienas iš jų – **Jašiūnų dvaras**.

1811 m. iš nusigyvenusių Radvilų Jašiūnų dvarą nupirko Ignotas Balinskis (1756–1819). Jo sūnus – žinomas istorikas, publicistas Mykolas Balinskis (1794–1864). Balinskių giminės valdomas Jašiūnų dvaras buvo intelektualinės traukos centras. Kai 1820 m. Mykolas Balinskis vedė Sofiją Sniadeckytę (žymaus chemiko ir gydytojo, mokslininko, Vilniaus universiteto profesoriaus Andriaus Sniadeckio dukterį), čia apsigyveno ir intelektualai Sniadeckiai. Jonas Sniadeckis (1756–1830) – astronomas, matematikas ir Vilniaus universiteto rektorius ėmėsi naujo Jašiūnų dvaro statybos. Rūmai buvo laikomi vienu iš gražiausių architektūros paminklų visame Vilniaus krašte. Balinskių šeima dvarą išlaikė iki 1939 m. Balinskiai iš čia pasitraukė 1939 m. Dvaras buvo smarkiai nuniokotas: išstampyti, išvogti baldai, meno kūriniai, išgrobstyta Jono Sniadeckio bibliotekos dalis (kuri dar buvo neišvežta į Lenkiją).

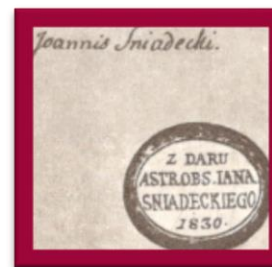
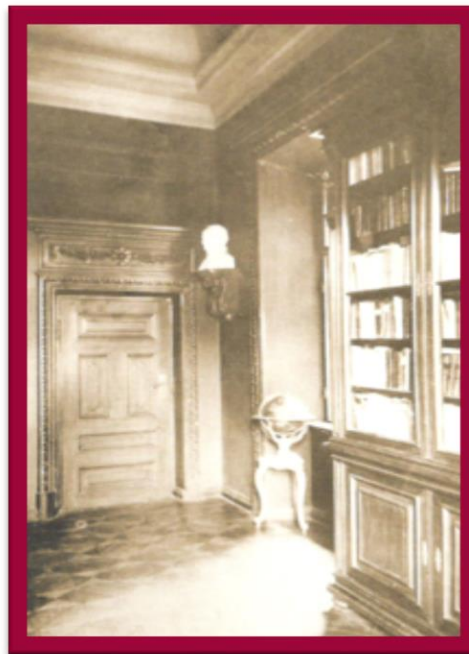

Bulhakas, Janas. Jašiūnų dvaras. Iliustracija iš kn.: Wilno i ziemia Wileńska: zarys monograficzny. – T. 1. – Wilno, 1930, p. 168.

Jašiūnų (Šalčininkų r.) dvaro biblioteka

Jašiūnų dvaro bibliotekoje buvo Lietuvos astronomo, matematiko, filosofo Jono Sniadeckio ir Balinskių kauptos knygos. Knygos istorikė Malgožata Štolcman rašė, kad Jašiūnų dvaro [Balinskių] bibliotekoje buvo daugiau kaip 3 tūkstančiai XVI–XVII a. veikalų lenkų kalba, tarp kurių buvo statutai, herbynai ir kronikos bei apie tūkstantis rankraščių ir autografų, taip pat dalis filomatų archyvo.

1939 – 1940 m. dvaro archyvo likučiai atsidūrė Vilniaus universiteto bibliotekoje. H. Odlianickio-Počobuto lietuvių kalba parengti Jašiūnų rinkinio sąrašai atspindi išgelbėtosios medžiagos apimtį ir pobūdį. Yra išlikęs Jašiūnų dvaro bibliotekos katalogo fragmentas. Jis atspindi dvare gyvenusių asmenų erudiciją ir pomėgius.

Viršuje: J. Sniadeckio bibliotekos interjero fragmentai. 1932 m. VAA, f.1019, ap.11, b 105, Nr. 3a, 5. Iliustracija iš kn.: Jašiūnų dvaras – kultūros židinys. – Vilnius, 2016, p. 178.

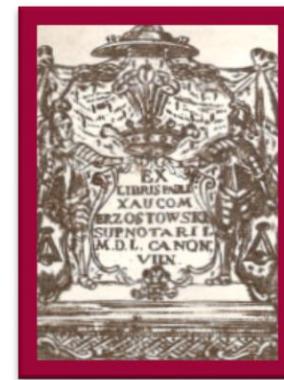
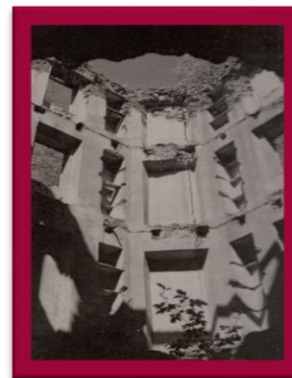
Apačioje kairėje: Sniadeckis Jonas. Antspaudas. 1830 m. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 118.

Apačioje dešinėje: Balinskiai, Mykolas ir Sofija. Antspaudas. XIX a. vid. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 28.

Merkinės (Paulavos, Pavlovo; Šalčininkų r.) dvaro biblioteka

Merkinės dvarą 1767 m. įsigijo LDK referendorius, Vilniaus kanauninkas Povilas Ksaveras Bžostovskis (1739–1827). Nupirkus dvarą čia buvo apleista žemė, gyveno sunkiai išnaudojami baudžiauninkai. 1770 m. italų architektas Karlas Spampanis pastatė čia ankstyvojo italų klasicizmo stiliaus rūmus. P. K. Bžostovskis įvykdė ypatingas reformas, įsteigė Paulavos respubliką. Tai buvo savotiška valstybė valstybėje, turėjusi savo įstatymus, pinigus, herbą bei vėliavą. Paulavos respublika gyvavo 1769–1795 m. P. K. Bžostovskis valstiečius švietė, atitraukė nuo girtavimo, leido knygas. Žiemą, kai apmažėdavo žemės ūkio darbų, valstiečiams būdavo organizuojamos „akademinės dienos“, diskusijų vakarėliai jaunimui. P. K. Bžostovskis turėjo didelę biblioteką ir leido ja naudotis.

Merkinės dvaras paskui dar pakeitė ne vieną šeimininką. Dvaro rūmai sudegė po Antrojo pasaulinio karo.

Viršuje: Paslaitis, Arūnas Eduardas. Merkinės dvaras. Šalčininkų r. Popierius, grafitas, akvarelinis pieštukas, akvarelė. 2009 m. Iliustracija iš kn.: Paslaitis, Arūnas Eduardas. Dvarų piešiniai. – Vilnius, [2010], 27 p.

Apačioje kairėje: Merkinės dvaro biblioteka. Šalčininkų r. Nuotrauka Arūno Eduardo Paslaičio, 2002 m. Iliustracija iš kn.: Paslaitis, Arūnas Eduardas. Dvarų piešiniai. – Vilnius, [2010], 16 p.

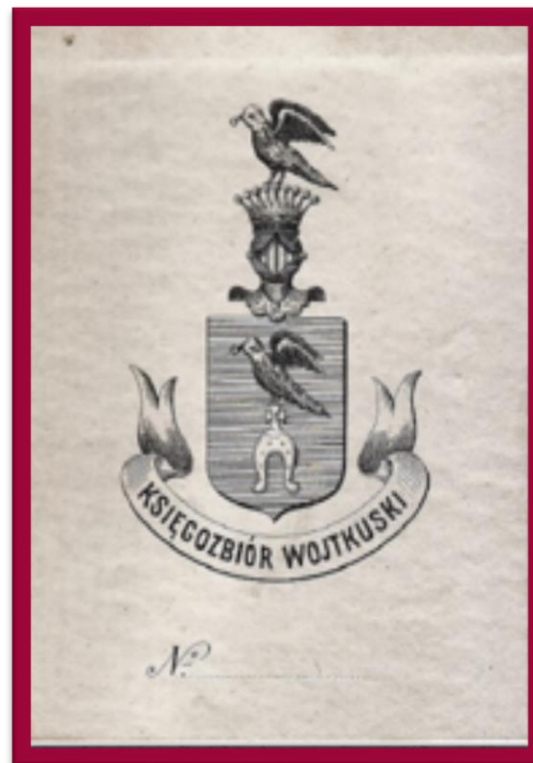
Apačioje dešinėje: Bžostovskis, Povilas Ksaveras. Ekslibrisas. Ne anksčiau kaip 1762 m. Dailininkas nežinomas. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 35.

Ukmergės rajono dvarų bibliotekos

Aplink Ukmergę gyveno skaitantys bajorai. Dvylika jų 1851 m. įsteigė knygos mėgėjų draugiją. Jie pirkdavo knygas, siūsdavo jas vieni kitiems, keisdavosi tarpusavyje, turėjo nelegalią biblioteką.

Netoli Ukmergės buvo nemažai dvarų, turėjusių geras bibliotekas. Tai dvarininkų Siesickių biblioteka su 7000 vnt. fondu, Daugailių dvarininkų Onos ir Oskaro Daugėlių, Lokinės dvaro savininkų Liudvikos ir Prano Končių, Marijono Pliaterio biblioteka Veprių dvare, taip pat Šešuolių, Deltuvos ir Šventupės dvarų bibliotekos. Deja, apie daugelį šių bibliotekų išliko tik žinutės spaudoje.

O grafų Kosakovskių bibliotekos Vaitkuškyje ir Lyduokiuose prieškarui buvo sukaupę vieną didžiausių privačių bibliotekų Lietuvoje, kuriai pradžia davė iš protėvių paveldėtos knygos. Kosakovskių bibliotekos XX a. pradžioje turėjo ne tik leidinių bei rankraščių registrus, bet ir kortelinius katalogus.

Kairėje: Ukmergės skaitymo mėgėjų draugijos biblioteka-skaitykla. Antspaudas. 1910–1915 m. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 132.

Dešinėje: Kosakovskiai (Vaitkuškis). Ekslibrisas. XIX a. II p. – XX a. pr. Dailininkas nežinomas. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 59.

Grafų Kosakovskių dvarų bibliotekos. Vaitkuškis (Ukmergės r.)

Vaitkuškio dvarą 1764 m. nusipirko Mykolas Kosakovskis. Maždaug nuo 1842 m. Vaitkuškyje gyveno kolekcininkas, literatas, dailininkas, Rusijos diplomatas Stanislovas Feliksas Kosakovskis (1795–1872), čia sukaupęs meno kūrinių ir knygų kolekciją. Po tėvo mirties dvarą paveldėjo Stanislovas Kazimieras Kosakovskis (1837–1905) – literatas, genealogas, po 1890 m. šiame dvare įkūręs fotoateljė. XX a. pradžioje dvaro biblioteką sudarė apie 12 tūkst. įvairiakalbių knygų ir rankraščių.

Iš Vaitkuškio rūmų aprašymų aiškėja, kad dvaro biblioteka buvo dideliame kambaryje priebučio dešinėje. Apie bibliotekos fondą galima sužinoti iš katalogo, kurį 1898 m. sudarė Jadvyga Volikovska. Jame užregistruoti 8032 egzemplioriai įvairiomis kalbomis. Buvo senų ir retų spaudinių. Gausią biblioteką tvarkė bibliotekininkas ir buhalteris A. Kosciukevičius. Per Pirmąjį pasaulinį karą rinkinys neteko dalies knygų. 1922 m., Vaitkuškio dvarą konfiskavus, dauguma knygų ir rankraščių pateko į Centrinį valstybės knygyną, iš čia – 1940 m. – į MAB, dalis – į VUB. Per Antrąjį pasaulinį karą Vaitkuškio rūmai buvo labai suniokoti, išliko tik jų fragmentai.

Viršuje: Napoleonas Orda. Vaitkuškio dvaro rūmai. 1862 m. Iliustracija iš: *Eskizai*, Nr. 11 (2001), p. 59.

Apačioje: Grupinė fotografija Vaitkuškio bibliotekoje. 1900 m. Iliustracija iš kn.: *Grafų Kosakovskių albumas*. – Kaunas, 2004, p. 60.

Lyduokių (Ukmergės r.) dvaro biblioteka

Lyduokių dvarą 1907 m. įsigijo Stanislovo Kazimiero Kosakovskio sūnus Mykolas Stanislovas (1883–1962) – Vilniaus krašto lenkų dvarininkų veikėjas, tarpukario Lenkijos diplomatas. Lyduokių dvaro rūmai suniokoti per Pirmąjį pasaulinį karą, neišliko.

Dokumentai liudija, kad į Lyduokius iš Vaitkuškio dvaro buvo perkelta dalis knygų kolekcijos. Be turtingos bibliotekos, sudarytos daugiausia iš XIX a. leidinių, čia dar buvo giminės archyvas. Daugiausia knygų – lenkų kalba, kiek mažiau – prancūzų, o mažiausiai – vokiečių ir rusų kalbomis. Kolekcijos teminė sandara labai įvairi. Joje yra informacinių leidinių, ypač vertingų istorijos, teisės, politikos, religijos, meno ir kitų mokslų knygų. Išskirtinę vietą užima leidiniai, kuriuose pasakojama Kosakovskių šeimos istorija. Knygų kolekcija iš šio dvaro bibliotekos pateko į Centrinį valstybės archyvą, o iš jo – į kitas įvairias Lietuvos bibliotekas.

Krajevskis, J. Lyduokių dvaro rūmai iš kiemo pusės. 1897 m. Iliustracija iš: Katinaitė-Navickienė, Albina, Katinaitė, Palmira. Lyduokiai, 1499–1999. – Vilnius, 1999. Knygos viršelis

Kosakovskiai (Lyduokiai). Ekslibrisas. XIX a. Dailininkas nežinomas. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518-1918. – Vilnius, 1984, p. 58.

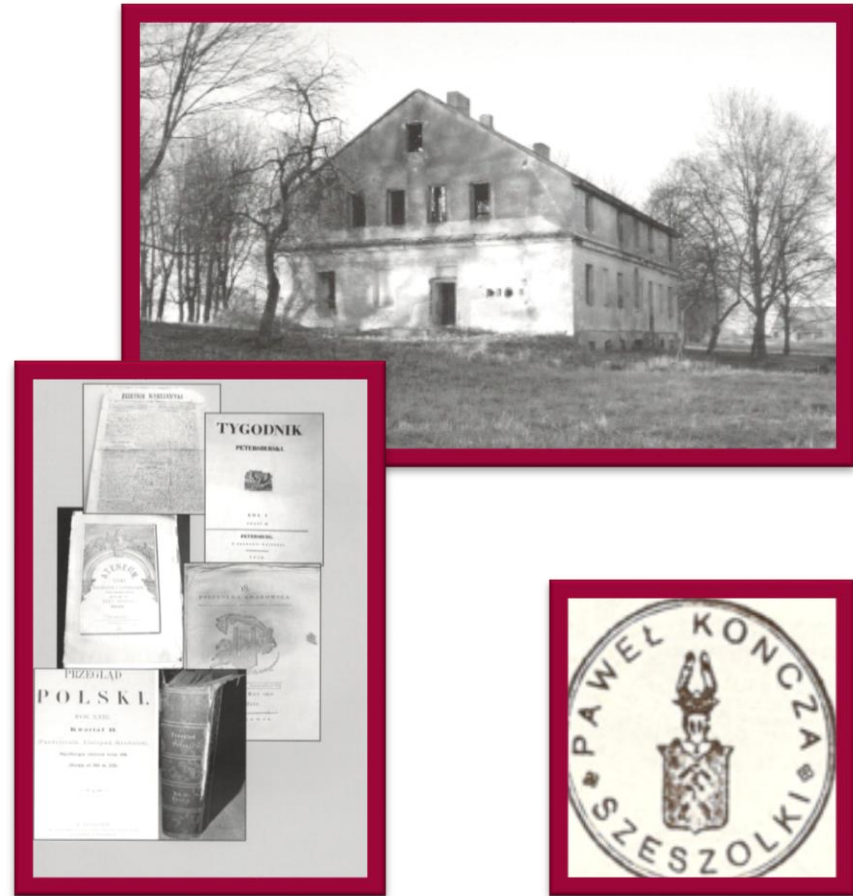
Grafo M. St. Korvin-Kosakovskio Lyduokių bibliotekos ekslibrisas. XX a. pr. Dailininkas Leopoldas Gvidonas Vatsonas. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518-1918. – Vilnius, 1984, p. 59.

Lokinės (Lukinės; Ukmergės r.) dvaro biblioteka

Lokinė - dvarininkų Končių, 1831 ir 1863 m. sukilimų dalyvių ir rėmėjų, dvaras, turėjęs išskirtinę biblioteką.

Lokinėje reprezentacinę sodybą XVIII a. pasistatė Jozefas Končia. Iki šių dienų išliko tik dvaro liekanos, gyvenamasis namas sudegė tarybiniais metais. Lokinės dvaro biblioteką greičiausiai pradėjo kaupti Medardas Končia XVIII a. Yra išlikęs Lokinės dvaro bibliotekos aprašas, sudarytas 1895 m. Knygos buvo laikomos trijose spintose, iš viso jose buvo 2847 egzemplioriai. Dauguma jų buvo lenkų kalba, kitos – prancūzų ir lotynų kalbomis. Buvo ir labai senų leidinių. Būta vertingų grožinės literatūros kūrinių, daug istorijos veikalų, įvairių žodynų, medicininės, religinės bei kitų sričių literatūros. Nemažą istorinę, bibliografinę vertę turėjo ir penki saugomi XIX a. leidiniai lietuvių kalba. Bibliotekoje buvo 51 leidinys, susijęs su Lietuva. Išlikęs 1895 m. ilgas periodinių leidinių sąrašas rodo šią biblioteką buvus tikrai išskirtinę.

1940 m. Lokinės biblioteka paimta valstybės žinion. Knygos atsidūrė įvairiose bibliotekose.

Viršuje: Lokinės dvaro ūkinis pastatas. Nuotrauka Ž. Narkevičiaus. Iliustracija iš leidinio: Eskizai, Nr. 18 (2008), p. 7.

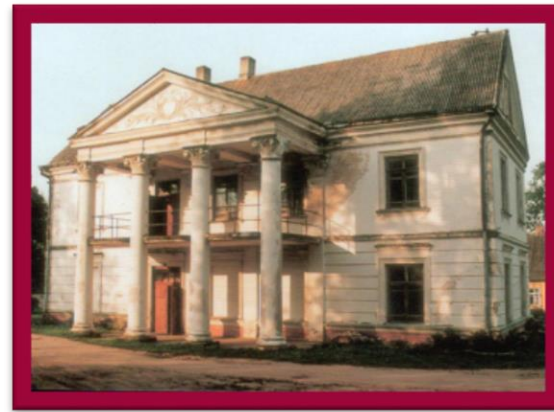
Apačioje kairėje: Lokinės dvare saugoti XIX a. lenkų periodikos leidiniai. Iliustracija iš leidinio: Eskizai, Nr. 18 (2008), p. 21.

Apačioje dešinėje: Konča Povilas. Antspaudas. XIX a. II p. – XX a. pr. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 56.

Veprių (Ukmergės r.) dvaro biblioteka

XIX a. pab. dvarą įsigijo grafas Adomas Pliateris iš Švėkšnos. Pliateriams dvaras priklausė iki 1923 m. Paskutinis dvaro savininkas buvo Marijonas Pliateris (1873-1951). 1924 m. valstybei nusavinus dvarą, grafiui palikta nedaug turto. Tada grafas išvyko gyventi į Lenkijos okupuotą Vilnių, kur ir mirė.

Marijonas Pliateris 1910 m. į Veprių dvarą iš Švėkšnos perkėlė Jurgio Pliaterio biblioteką. M. Pliateriui pasitraukus iš Veprių, be savininko likusia biblioteka pasirūpino Širvintų karo komendantas. Knygos 1919 m. buvo perduotos Centriniam valstybės knygynui, jas priėmė tuometinis bibliotekos vedėjas Eduardas Volteris. Tarp 2500 tomų knygų buvo aptiktas pirmojo Simono Daukanto istorinio veikalo „Darbai senųjų lietuvių ir žemaičių“ rankraštis. Bibliotekoje buvo vertingų knygų, pvz., K. Estreicherio „Bibliografija Polska“, „Słownik geograficzny ziem polskich“ ir daug kitų knygų lenkų ir prancūzų kalbomis. Rinkinyje buvo kadaise Jurgiui Pliateriui priklausiusių knygų. Tačiau valstybės globon pateko tik nedidelė labai vertingos Marijono Pliaterio bibliotekos dalis. Dalis knygų ir rankraščių bei archeologiniai rinkiniai išvežti į Vokietiją, kita dalis sudeginta.

Viršuje: Veprių dvaro rūmai. Nuotrauka Ingridos Semaškaitės. Iliustracija iš kn.: Semaškaitė, Ingrida. Lietuvos pilys ir dvarai: istorijos ir legendos, architektūros bruožai. – Vilnius, [2005], p. 261.

Apačioje kairėje: Marijonas Pliateris. Ekslibrisas. 1912 m. Dailininkas Adomas Poltavskis. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 85.

Apačioje dešinėje: Pliateris Jurgis. Antspaudas. XIX a. I p., iki 1836 m. Iliustracija iš kn.: Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984, p. 84.

LITERATŪRA

Braziūnienė, Alma. Senujų asmeninių Lietuvos bibliotekų tyrimai: status quo // Atminties institucijų rinkiniai / sudarytojas Arvydas Pacevičius. – Vilnius, 2012. – P. 33–65.

Grafų Kosakovskių albumas / [sudarytoja ir teksto autorė Eglė Lukaševičiūtė]. – Kaunas, 2004. – 143, [1] p.

Gudaitė, Jūratė. XIX a. pirmosios pusės Kairėnų dvaro kultūrinis gyvenimas // Liaudies kultūra. – 2004, Nr. 6, p. 55–58.

Iš Medardo Končios bibliotekos inventoriaus / N. Paškauskienės nuotraukos // Eskizai. – Nr. 18 (2008), p. 14–17.

Jašiūnų dvaras – kultūros židiny: [straipsnių rinkinys]. – Vilnius, 2016. – 279, [1] p.

Jučas, Mečislovas. Žinios apie Lietuvos XVII–XIX a. dvarų bibliotekų katalogus // Iš Lietuvos bibliotekų istorijos: teminis mokslo darbų rinkinys. – Vilnius, 1985. – P. 46–50.

Kisarauskas, Vincas. Lietuvos knygos ženklai, 1518–1918. – Vilnius, 1984. – 219, [4] p.: iliustr., faks.

Lietuvos dvarai / [teksto autoriai Gintaras Abaravičius, Morta Baužienė, Indrė Kačinskaitė, Gražina Kirdeikienė, Kęstutis Labanauskas, Dalia Narkevičiūtė, Dalė Puodžiukienė, Aldona Snitkuvienė, Rita Škiudienė]. – Kaunas, 2007. – 167, [1] p.

Lietuvos dvarai ir pilys: [ilustruotasis žinynas] / [sudarytojai Vytautas Kandrotas ir Ingrida Veliutė]. – Kaunas, [2015]. – 319, [1] p.

Lietuvos dvarai – praeitis, dabartis ir ateitis: konferencijos medžiaga, 2001 m. birželio 22–23 d., Vilnius. – 2001. – 155, [1] p.

Lukaševičiūtė, Eglė. Grafų Kosakovskių meno vertybių likimo pėdsakais // Eskizai. – Nr. 11 (2001), p. 58–64.

Mackevič, Teresa. Šaltinių liudijimai apie grafų Kosakovskių bibliotekas ir archyvus: (iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondų) // Bibliografija, 2010 / 11, p. 84–91.

Mačiulis, Dangiras. Dvarų kultūrinio palikimo likimas nepriklausomoje Lietuvoje // Kultūros paminklai, [Nr.] 9 (2002), p. 33–62.

Miliukienė, Irena. Dvarų bibliotekos ir jų likimai // Lietuvos bajoras. – Nr. 8 (2003), p. 24–25.

Narkowicz, Liliana. Trakų Vokės dvaro sodyba: grafų Tiškevičių palikimas: [pažintinis leidinys]. – Vilnius, 2014. – 71, [1] p.

Rokienė, Margarita. Bibliotekininkystė Ukmergėje 1851–1941 m. // Eskizai. – Nr. 12 (2002), p. 65–68.

Sarcevičius, Saulius. Vaitkuškio rūmai. – Iliustr. // Kultūros paminklai, [Nr.] 2 (1995), p. 39–55.

Semaškaitė, Ingrida. Dvarai: spindesys ir skurdas: Lietuvos dvarų likimai. – Vilnius, [2008]. – 388, [1] p.

Semaškaitė, Ingrida. Lietuvos pilys ir dvarai: istorijos ir legendos, architektūros bruožai: patarimai, nuorodos ieškantiems kelio. – Atnauj. ir papild. leid. – Vilnius, [2005]. – 285, [3] p.

Vėlavičienė, Silvija. Asmeninių bibliotekų likimai XX a. Lietuvos politinių lūžių akivaizdoje // Knygotyra. – T. 38 (2002), p. 103–111.

Žvilgsnis į praeities šaltinius: Vaitkuškio ir Lyduokių dvarų bibliotekų likimas 1920–1921 metais / Parengė Irmina Abramovienė ir Kęstutis Raškauskas // Tarp knygų. – 2017, Nr. 6 (birželis), p. 29–32.

Narkovič, Liliana. Zatrocze i Pogorzela Tyszkiewiczów = Tiškevičių Užutrakis ir Pogoželė / Liliana Narkowicz ; [tłumaczenie: Emilija Stankevičienė]. – Vilnius, [2016]. – 239, [1] p. : iliustr., faks., portr.

Parodą parengė Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos vyr. bibliografė Zita Tiukšienė, dailininkė Kristina Karvelytė

